תנ״ך · ראשונים · רש״י · נביאים

רש"י על חבקוק

רש״י

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"י על חבקוק

רש״י

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשי-על-חבקוק/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 4
פסוק ג 4
פסוק ד 4
פסוק ה 4
פסוק ז 4
פסוק ח 4
פסוק ט 4
פסוק י 5
פסוק יא 5
פסוק יב 5
פסוק יג 5
פסוק יד 5
פסוק טו 5
פסוק טז 6
פסוק יז 6
פרק ב 6
פסוק א 6
פסוק ב 6
פסוק ג 6
פסוק ד 7
פסוק ה 7
פסוק ו 8
פסוק ז 8
פסוק ח 8
פסוק ט 8
פסוק י 8
פסוק יא 9
פסוק יג 9
פסוק טו 9
פסוק טז 9
פסוק יז 9
פסוק יח 10
פסוק יט 10
פסוק כ 10
פרק ג 10
פסוק א 10
פסוק ב 10
פסוק ג 10
פסוק ד 11
פסוק ה 11
פסוק ו 11
פסוק ז 11
פסוק ח 11
פסוק ט 12
פסוק י 12
פסוק יא 12
פסוק יב 12
פסוק יג 12
פסוק יד 12
פסוק טו 13
פסוק טז 13
פסוק יז 13
פסוק יח 13
פסוק יט 13

פרק א

פסוק א

הַמַּשָּׂא אֲשֶׁר חָזָה. "מַטַּל נְבוּאָתָא", מַה שֶּׁנִּשָּׂא וְקִבֵּל בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

פסוק ב

עַד אָנָה ה'. צוֹפֶה הָיָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָתִיד נְבוּכַדְנֶצַּר לִמְלֹךְ בַּכִּפָּה וְלִהְיוֹת מֵצַר לְיִשְׂרָאֵל, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר בִּנְבוּאָתוֹ "כִּי הִנְנִי מֵקִים אֶת הַכַּשְׂדִּים וְגוֹ'", וְעַל זֹאת הָיָה מִתְאוֹנֵן וּמִתְפַּלֵּל.
אֶזְעַק אֵלֶיךָ חָמָס. אַזְכִּיר לְפָנֶיךָ חָמָס הֶעָשׂוּי לִי וְאֵינְךָ מוֹשִׁיעַ.

פסוק ג

אָוֶן. בִּזָּה וְחָמָס.
וְעָמָל תַּבִּיט. עָמָל זֶה אַתָּה מַבִּיט וְאֵינְךָ עוֹזֵר.
וַיְהִי רִיב וּמָדוֹן יִשָּׂא. וְזֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הַנּוֹשֵׂא רִיב וּמָדוֹן הוֹוֶה וּמִתְקַיֵּם וּמַצְלִיחַ.
וַיְהִי. וְיִתְקַיֵּם אוֹתוֹ אֲשֶׁר רִיב וּמָדוֹן יִשָּׂא, כֵּן תַּרְגּוּם יוֹנָתָן.

פסוק ד

עַל כֵּן תָּפוּג תּוֹרָה. עַל זֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל רוֹאִין הַצְלָחָתוֹ שֶׁלּוֹ, תָּפִיג וְתַעֲבֹר תּוֹרָה מֵהֶם, וְיִשְׁמְעוּ לוֹ וְיִשְׁתַּחֲווּ לַצּוּרָה בְּבִקְעַת דּוּרָא.
וְלֹא יֵצֵא לָנֶצַח מִשְׁפָּט. הַדָּת לַאֲמִתּוֹ.
מַכְתִּיר. סוֹבֵב, כְּמוֹ (תהילים כב:יג) "אַבִּירֵי בָשָׁן כִּתְּרוּנִי".

פסוק ה

לֹא תַאֲמִינוּ כִּי יְסֻפָּר. זֹאת לָכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מֵקִים אֶת הַכַּשְׂדִּים, הָעָם אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּדַאי לְהִבָּרֹאוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו כג:יג) "זֶה הָעָם לֹא הָיָה". הֵם אֶחָד מִשִּׁשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּבָיְכוֹל מִתְחָרֵט עַל בְּרִיאָתָם, וְעַתָּה יָקוּם וְיִהְיֶה מַר וְנִמְהָר לָרוּץ וְלִלָּכֶת לְמֶרְחֲבֵי אַרְצוֹת כָּל הַגּוֹיִם.

פסוק ז

מִמֶּנּוּ מִשְׁפָּטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא. מִמֶּנּוּ שׁוֹפְטִים, מִמֶּנּוּ מְלָכִים הַמְּטִילִין מַשָּׂא וְאֵימָה עַל הַכֹּל.
מִשְׁפָּטִים – יושטיצי"א בְּלַעַ"ז.

פסוק ח

וּפָשׁוּ פָּרָשָׁיו. רַבּוּ פָּרָשָׁיו.

פסוק ט

לְחָמָס יָבוֹא. לִשְׁלֹל וְלָבֹז.

מְגַמַּת פְּנֵיהֶם. לְשׁוֹן "הַגְמִיאִינִי נָא" (בראשית כד:יז), "יְגַמֶּא אֶרֶץ" (איוב לט:כד). רָץ בִּמְרוּצָה לְשָׁעָה קַלָּה כִּבְרַת אֶרֶץ, כְּאִלּוּ גָּמָא וְשָׁתָה הָאָרֶץ שֶׁלְּפָנָיו. וְאַף כָּאן "מְגַמַּת פְּנֵיהֶם", גְּמִיאַת שְׁאִיפַת פְּנֵיהֶם דּוֹמֶה לְרוּחַ הַקָּדִים עַזָּה שֶׁבָּרוּחוֹת, כֵּן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן.

פסוק י

וְהוּא בַּמְּלָכִים יִתְקַלָּס. מִתְלוֹצֵץ בָּהֶם, וְכָל לְשׁוֹן 'קַלָּסָה' לְשׁוֹן 'דִּבּוּר' הַנִּדְבָּרִים בּוֹ, יֵשׁ לְטוֹב יֵשׁ לָרָע, פרלרי"ץ בְּלַעַ"ז.

מִשְׂחָק. כְּמוֹ 'שְׂחוֹק', כְּמוֹ 'מִשְׁמָר', 'מִסְתָּר'.

לְכָל מִבְצָר יִשְׂחָק. אִם אוֹיְבוֹ בְּמִבְצָר חָזָק, יִשְׂחַק לוֹ.

וַיִּצְבֹּר עָפָר. עָלָיו בְּרֹב חֵילוֹתָיו. כָּל אֶחָד נוֹשֵׂא מַשָּׂא עָפָר, וַהֲרֵי הִיא לִפְנֵי הַחוֹמָה תֵּל גָּבוֹהַּ וְנִלְחָמִים בָּהּ עַל הָעִיר, וְהִיא שְׁפִיכַת סוֹלְלָה, כִּי כֻּלָּן מְתֻרְגָּמוֹת "וַיִּצְבֹּר עָלֶיהָ מְלֵיתָא", וְאַף הִיא לְשׁוֹן 'מִלּוּאִים' שֶׁהָיָה בְּעִיר דָּוִד. הוּא תֵּל גָּבוֹהַּ וְנִלְחָמִים בָּהּ, שֶׁעַל רֹאשָׁהּ מִגְדַּל בָּנוּי וְשִׁפּוּעוֹ מְשַׁפֵּעַ לַצְּדָדִין, וּסְבִיבוֹת מַרְגְּלוֹתָיו חוֹמָה נְמוּכָה לְהַחֲזִיק הֶעָפָר מִלִּפֹּל.

פסוק יא

אָז חָלַף רוּחַ. אָז בְּרֹאוֹתוֹ דַּרְכּוֹ צְלֻחָה, רוּחַ חוֹלֶפֶת וְעוֹבֶרֶת עָלָיו, רוּחַ אַשְׁמָה. וּמַהוּ הָרוּחַ? זֶה **כֹּחוֹ לֵאלֹהוֹ** – הַכֹּחַ הַזֶּה הוּא נוֹתֵן לֵאלֹהוֹ, וְאָמַר: אֱלֹהַי עָשָׂה לִי כָּל הַחַיִל הַזֶּה.

פסוק יב

אָמַר הַנָּבִיא: וְאַתָּה לָמָּה תַחֲרִישׁ לְכָל זֹאת? **הֲלֹא אַתָּה מִקֶּדֶם אֱלֹהַי קְדוֹשִׁי וְכוּ'**. וְזֶה שֶׁכָּתוּב "לֹא נָמוּת" – אֶחָד מִתִּקּוּנֵי סוֹפְרִים שֶׁבַּמִּקְרָא הוּא, שֶׁכִּנָּה הַכָּתוּב. וְכֵן (מלאכי א:יג) "וְהִפַּחְתֶּם אוֹתוֹ", וְכֵן הַרְבֵּה הַמְפֹרָשִׁים בְּסִפְרֵי. וּלְפִי תִּיּוּן הַסּוֹפְרִים זֶה, פֵּרוּשׁוֹ: הֲלֹא אַתָּה אֱלֹהַי מִקֶּדֶם קְדוֹשִׁי? אַל תִּתְּנֵנִי לָמוּת בְּיָדוֹ.

ה' לְמִשְׁפָּט שַׂמְתּוֹ. יָדַעְתִּי כִּי לֹא הֶעֱמַדְתּוֹ לָזֶה אֶלָּא לִשְׁפּוֹט אֶת הַמּוֹרְדִים בְּךָ, וּמִכָּל מָקוֹם כָּל זֶה לָמָּה יִתְקַיֵּם? הֲלֹא...

פסוק יג

טְהוֹר עֵינַיִם אַתָּה מֵרְאוֹת בְּרַע.

וְהַבִּיט. כְּמוֹ 'וּלְהַבִּיט' אֶל עָמָל.

צַדִּיק מִמֶּנּוּ. שֶׁהוּא מְסַמֵּא אֶת עֵינֵי צַדִּקָיְהוּ.

פסוק יד

וַתַּעֲשֶׂה אָדָם. לִפְנֵי נְבוּכַדְנֶצַּר הֶפְקֵר כִּדְגֵי הַיָּם, שֶׁכָּל הָרוֹצֶה לְצוּד צוֹדֶה מֵהֶם.

פסוק טו

כֻּלּוֹ בְּחַכָּה הֵעָלָה. כָּל הָאָדָם זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הֶעֱלָה בְּחַכָּה שֶׁלּוֹ.

יְגֹרֵהוּ. לְשׁוֹן "אֶגְרָה בַקָּצִיר" (משלי י:ה), "נֶהֱרְסוּ מַמְגֵרוֹת" (יואל א:יז).

פסוק טז

יְזַבֵּחַ לְחֶרְמוֹ. לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא כּוֹבֶשֶׁת הַכֹּל לְפָנָיו.
בָּהֵמָּה. כְּמוֹ 'בָּהֶם', בִּשְׁבִילָם.
בְּרִיאָה. שְׁמֵנָה.

פסוק יז

הַעַל כֵּן יָרִיק חַרְמוֹ. יֵשׁ תְּמִיהוֹת הַרְבֵּה הַמִּתְקַיֶּמֶת, כְּמוֹ "הֲגִגְלֹה נִגְלֵיתִי" דְּעֵלִי (שמואל א ב:כז), "הֲרוֹאֶה אַתָּה" (שם ב טו:כז), אַף כָּאן: הֲנִרְאֶה בְּעֵינֶיךָ שֶׁעַל כֵּן הוּא מַצְלִיחַ כָּל שֶׁעָה? שֶׁיָּרִיק חֶרְמוֹ עַל הַכֹּל וְלָצוּד צֵיד. **יָרִיק** – כְּמוֹ (תהלים לה:ג) "הָרֵק חֲנִית", "וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו" (בראשית יד:יד), מְזַדַּיֵּן בְּחֶרְמוֹ.

פרק ב

פסוק א

עַל מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמֹדָה. עֲגַ עוּגָה חֲבַקּוּק וְעָמַד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר: לֹא אָזוּז מִכָּאן עַד שֶׁאֶשְׁמַע מַה יְדַבֵּר בִּי עַל שְׁאֵלָתִי זֹאת לָמָּה הוּא מַבִּיט וְרוֹאֶה בְּהַצְלָחָתוֹ שֶׁל רָשָׁע.
וּמָה אָשִׁיב. אֶל הַבָּאִים לְהִתְוַכֵּחַ לְפָנַי.
עַל תּוֹכַחְתִּי. שֶׁהֵם מוֹכִיחִים אוֹתִי בְּפָנַי שֶׁיֵּשׁ לְהַרְהֵר עַל מִדַּת הַדִּין. **תּוֹכַחַת** – מונאיפרובמנ"ט בְּלַעַ"ז.

פסוק ב

וַיַּעֲנֵנִי ה' וַיֹּאמֶר כְּתֹב לְךָ חָזוֹן. הַנִּגְלֶה לְךָ, וּבָאֲרֵהוּ עַל הַלּוּחוֹת הֵיטֵב, אֲשֶׁר יָרוּץ הַקּוֹרֵא בּוֹ לְקָרוֹתוֹ מַהֵר שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל, וְזֶהוּ הַחָזוֹן אֲשֶׁר תִּכְתֹּב.

פסוק ג

כִּי עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד. עוֹד עָתִיד לָקוּם נָבִיא לְקֵץ שָׁנִים שֶׁיִּתְגַּלֶּה לוֹ חָזוֹן לְמָתַי יִהְיֶה מוֹעֵד מֻפְלָג בָּבֶל וּגְאֻלַּת יִשְׂרָאֵל.
וְיָפֵחַ לַקֵּץ. וְדִבֵּר שֶׁיֹּאמַר לוֹ עַל הַקֵּץ שֶׁל בָּבֶל לְפִי מִלְאַת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא יְכַזֵּב.
אִם יִתְמַהְמָהּ. לְבוֹא שֶׁיַּאֲרִיךְ לָכֶם אוֹתוֹ מוֹעֵד, **חַכֵּה לוֹ כִּי לֹא יְאַחֵר** אַחַר הַשִּׁבְעִים כְּלוּם. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ: אִם יִתְמַהְמְהוּ הַנְּבִיא לָבֹא וְהוּא הָיָה יִרְמְיָה. וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם: "כְּתִיבָא נְבוּאָתָא וּמְפָרְשָׁא עַל סִפְרָא דְּאוֹרְיָתָא". תִּרְגֵּם "כְּתֹב" כְּמוֹ "כְּתִיב", כְּבָר נִרְמָז (בַּתּוֹרָה) "אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ" – שִׁבְעִים שְׁמִטּוֹת קִלְקְלוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְטוּ, וּכְנֶגְדָּן גָּלוּ מִמֶּנָּה שִׁבְעִים שָׁנָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בְּדִבְרֵי הַיָּמִים בְּסוֹף ב') "עַד רָצְתָה הָאָרֶץ אֶת

שַׁבְּתוֹתֶיהָ, כָּל יְמֵי הָשַּׁמָּה לְמַלֹּאת שִׁבְעִים שָׁנָה". וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא (בִּיחֶזְקֵאל ד:ה) "וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ אֶת שְׁנֵי עֲוֹנָם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם, יוֹם לַשָּׁנָה נְתַתִּיו לָךְ". וְאוֹמֵר: "וְאַתָּה שְׁכַב לְךָ עַל צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִית וְגוֹמֵר". נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר: הִכְעִיסוּ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים שָׁנָה עַד שֶׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים, וְשֵׁבֶט יְהוּדָה קִלְקְלוּ אַרְבָּעִים. וּמִשֶּׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים עַד חֻרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם הֵם עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שֶׁל מְנַשֶּׁה וּשְׁאָר שְׁנוֹתָיו בִּתְשׁוּבָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ (מלכים ב כא:ב) "וַיַּעַשׂ הָרַע בְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אַחְאָב", כְּמִנְיַן שְׁנוֹתָיו שֶׁל אַחְאָב, וְהוּא מָלַךְ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה. שְׁתַּיִם שֶׁל אָמוֹן בְּנוֹ וְאַחַת עֶשְׂרֵה שֶׁל יְהוֹיָקִים וְאַחַת עֶשְׂרֵה שֶׁל צִדְקִיָּהוּ, הֲרֵי אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ, וּבְוַאי זוֹ נֶאֱמְרָה לִיחֶזְקֵאל בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְצִדְקִיָּהוּ. מִכָּל מָקוֹם נִמְצְאוּ יְמֵי קִלְקוּלָם אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁלְּאַחַר נְבוּאָה זוֹ, שֶׁהוֹסִיף שֵׁשׁ שָׁנִים. אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים. אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים עוֹשִׂים שְׁמוֹנָה יוֹבְלוֹת, וְכָל יוֹבֵל שֶׁבַע שְׁמִטּוֹת, הֲרֵי חֲמִשִּׁים וְשֵׁשׁ שְׁמִטּוֹת וּשְׁמוֹנָה שָׁנִים הַמְקֻדָּשׁוֹת לְיוֹבֵל, הֲרֵי שִׁשִּׁים וְאַרְבַּע. וּבְשִׁלּוֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה יֵשׁ חֲמֵשׁ שְׁמִטּוֹת, הֲרֵי שִׁשִּׁים וְתִשַּׁע שָׁנִים מְקֻדָּשׁוֹת, וּשְׁנַת יוֹבֵל זֶה הָאַחֲרוֹן נֶחְשָׁב אַף הוּא בְּמִנְיַן שֶׁבַּעֲוֹנָם לֹא נִגְמַר. וְכָאן כָּכָה אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַחֲבַקּוּק: כְּבָר כָּתוּב חָזוֹן בַּתּוֹרָה, אֲבָל סָתוּם הוּא. הוֹסִיף אַתָּה וּבָאֵר עַל הַלּוּחוֹת, כִּי עוֹד יְתֻגַּלֶּה חָזוֹן לְמוֹעֵד זֶה.

וְיָפֵחַ לְשׁוֹן 'דִּבּוּר' הוּא, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בְּסֵפֶר מִשְׁלֵי. וְעַל שֵׁם שֶׁהַדִּבּוּר אֵינוֹ אֶלָּא רוּחַ הַיּוֹצֵא מִן הַפֶּה, קוֹרֵהוּ 'פִּיחַ' וְקוֹרֵהוּ 'רוּחַ', כְּגוֹן "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם" (תהילים לג:ו).

פסוק ד

הִנֵּה עֻפְּלָה. נָפֶשׁ שֶׁלּוֹ תָּמִיד הִיא בְּכַעַס וּבְתַאֲוָה, שׁוֹאֵף לִבְלֹעַ וְלֹא שָׂבֵעַ. עֻפְּלָה לְשׁוֹן 'עַזּוּת', כְּמוֹ (במדבר יד:מד) "וַיַּעְפְּלוּ", וְכֵן "עֹפֶל וָבַחַן" (ישעיהו לב:יד).

לֹא יָשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ. אֵין רוּחוֹ מִתְקָרֶרֶת עָלָיו לוֹמַר דַּי בְּמַה שֶׁקָּנִיתִי כְּבָר, לָכֵן יָבֹא עָלָיו הַפֶּרְעָנוּת.

וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה. יְכַנֶּה הַמֶּלֶךְ שֶׁעָתִיד זֶה לְהַגְלוֹתוֹ, יַעֲמֹד לוֹ צִדְקוֹ, וּבְיוֹם שֶׁיִּשְׁלַךְ זֶה מִקִּבְרוֹ, יִשָּׂא אֱוִיל מְרֹדַךְ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין וְיָשִׂים אֶת כִּסְאוֹ מֵעַל לְכִסֵּא הַמְּלָכִים.

פסוק ה

וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד. וְאַף כְּשֶׁיָּבֹא בַּלְשַׁצַּר בֶּן בְּנוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁיִּבְגֹּד בּוֹ יֵינוֹ, דְּ"לֶקֶבֶל אַלְפָּא חַמְרָא שָׁתֵה" (דניאל ה:א).

גֶּבֶר יָהִיר. הוּא.

וְלֹא יְנֻוֶּה. לֹא יִתְקַיֵּם מְדוֹרוֹ וְנָוֵהוּ, שֶׁנִּתְגָּאָה וְאָמַר בְּטַעַם חַמְרָא לְהָבִיא כְּלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשָׁתָה בָּהֶם, וְהִיא תִּגָּרֵם לוֹ שֶׁיְּהָרֵג וְיִכְלֶה זַרְעוֹ. כִּי גֶּבֶר יָהִיר לֵץ לֹא יְנֻוֶּה, לֹא יִתְקַיֵּם הוּא וְנָוֵהוּ.

אֲשֶׁר הִרְחִיב. נְבוּכַדְנֶצַּר כִּשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ. לְהַשִּׂיג כָּל תַּאֲוָתוֹ בְּרֹחַב לֵב.

וְהוּא כַּמָּוֶת. כְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת שֶׁאֵינוֹ שָׂבֵעַ מִלְּהָמִית, כָּךְ זֶה אֵינוֹ שָׂבֵעַ בְּכָל קִנְיָנוֹ.

פסוק ו

הֲלֹא אֵלֶּה. אֲשֶׁר אָסַף אֵלָיו לְעָבְדוֹ.

כֻּלָּם עָלָיו מָשָׁל יִשָּׂאוּ וּמְלִיצָה יִשְׂאוּ בְּפִיהֶם בְּלָשׁוֹן חִידוֹת בִּשְׁבִילוֹ. **לוֹ** כְּמוֹ 'עָלָיו'.

וְיֹאמַר. הָאוֹמַר אֶת מְלִיצַת הַחִידָה.

הוֹי הַמַּרְבֶּה לֹא לוֹ. זוֹ הִיא הַמְּלִיצָה: חָבָל עַל הַמַּרְבֶּה הוֹן וּמַלְכוּת וְלֹא לוֹ, כִּי יָבֹאוּ מַלְכֵי מָדַי וְיִטְלוּ אֶת הַכֹּל.

עַד מָתַי. יִהְיֶה הוֹלֵךְ וּמַרְבֶּה וְאֵינוֹ אֶלָּא מַכְבִּיד עָלָיו מַשָּׂא עָוֹן, כְּעָב שֶׁל טִיט. עָב הוּא לְשׁוֹן קוֹרָה כְּבֵדָה, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּמִשְׁכְּנָא (דיחזקאל מא:כו) "צַלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֲבִים", "וְעָב עֵץ" (שם).

פסוק ז

וְיִקְצוּ. כְּמוֹ 'וְיָקִיצוּ'.

פסוק ח

שַׁלּוֹתְךָ גּוֹיִם רַבִּים. הִשְׁלַכְתָּם וּנְשַׁלְתָּם מִמְּקוֹמָם.

יְשָׁלּוּךָ כָּל יֶתֶר. פְּלֵיטַת הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

מִדְּמֵי אָדָם. בְּנִקְמַת דְּמֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּרוּאִים אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לד:לא) "אָדָם אַתֶּם".

וַחֲמַס אָרֶץ. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

קִרְיָה. הִיא יְרוּשָׁלַיִם.

פסוק ט

הוֹי בֹּצֵעַ בָּצַע רָע לְבֵיתוֹ. אוֹנֵס מָמוֹן שֶׁהוּא רַע לוֹ וּלְבֵיתוֹ לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת.

לָשׂוּם בַּמָּרוֹם קִנּוֹ. כְּדִכְתִיב בְּסֵפֶר דָּנִיֵּאל (דניאל ד:כז) "הֲלָא דָא הִיא בָּבֶל רַבְתָּא דַּאֲנָא בְּנַיְתַהּ לְבֵית מַלְכוּ בְּתֻקֶף חֲסְנִי וְגוֹמֵר". וּבְשָׁעָה שֶׁיָּצָא דָּבָר זֶה מִפִּיו, נִטְרַד מִן הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) "עוֹד מִלְּתָא בְּפֻם מַלְכָּא" בְּעִנְיָן זֶה.

פסוק י

יָעַצְתָּ בֹּשֶׁת לְבֵיתֶךָ. אֲשֶׁר יָעַצְתָּ לִקְצוֹת עַמִּים רַבִּים וְהִפְסַדְתָּ עַצְמְךָ.

קָצוֹת. לְשׁוֹן שְׁלִיפָה וְקִלּוּף, כְּמוֹ "הִקְצוֹת אֶת הַבַּיִת" (ויקרא יד:מג).

וְחוֹטֵא נַפְשָׁךְ. כְּמוֹ (משלי כ׳:ב׳) "מִתְעַבֵּר וְחוֹטֵא נַפְשׁוֹ", חוֹטֵא לְאַבֵּד נַפְשׁוֹ, פורפיי"ט שארמ"א בְּלַעַ"ז.

פסוק יא

כִּי וְגוֹ'. כִּי הָאֲבָנִים אֲשֶׁר גָּזַלְתָּ תִּזְעַקְנָה מִן הַקִּיר.

וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה. אֶל הָאֶבֶן בְּקוֹל לְנֶגְדָּהּ, שְׁנֵיהֶם צוֹעֲקִים.

וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "וְשִׁיפָא מִגּוֹ מַרִישָׁא". שִׁיפָא לְשׁוֹן 'קֵיסָם', שְׁפָאִין בִּלְשׁוֹן חָכְמִים, דלדור"ש בְּלַעַ"ז. מָרִישׁ הוּא הַקּוֹרָה.

פסוק יג

הֲלֹא הִנֵּה מֵאֵת ה'. נִשְׁתַּלֵּם פֻּרְעָנוּת לְעוֹשֵׁי רִשְׁעָה.

וְיִיגְעוּ עַמִּים בְּדֵי אֵשׁ. כַּאֲשֶׁר תְּבוֹאֵם חֲמָתוֹ כָּאֵשׁ עַד שֶׁיִּהְיֶה דַּיָּם. בְּדֵי אֵשׁ – איישי"ץ בְּלַעַ"ז.

פסוק טו

מַשְׁקֵה רֵעֵהוּ. יַיִן, וּבְאוֹתָהּ הַשְׁקָאָה הוּא מְסַפֵּחַ וְאוֹסֵף אֶת חֲמָתוֹ עָלָיו, וְאַף מְשַׁכְּרֵהוּ בַּחֲמָתוֹ. וְכָל זֶה הוּא עוֹשֶׂה **לְמַעַן הַבִּיט עַל מְעוֹרֵיהֶם**, עַל גִּלּוּיִם וְלִרְאוֹת אֶת עֶרְוָתָם. זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁהָיָה מַשְׁקֶה אֶת הַמְּלָכִים יַיִן וּמְשַׁכְּרָם, וְשׁוֹכֵב עִמָּם מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה, כִּדְאַמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת. דָּבָר אַחֵר: **הוֹי מַשְׁקֵה רֵעֵהוּ** – בְּסֵדֶר עוֹלָם הוֹרִשׁוֹ כְּלַפֵּי בֵּלְשַׁאצַּר, שֶׁהִשְׁקָה אֶת הַשָּׂרִים בִּכְלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבָהֶם נִסְפְּחוּ וְנִשְׁתַּכְּרוּ בַּחֲמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבוֹ בַּלַּיְלָה נֶהֱרַג.

עַל מְעוֹרֵיהֶם. לְהִגָּלוֹת קְלוֹנָם וְרָאוּ שׁוֹנְאֵיהֶם בְּנִוּוּלָם.

פסוק טז

וְהֵעָרֵל. הֵי"א מְשַׁמֶּשֶׁת בְּתֵבָה זוֹ בִּלְשׁוֹן 'הִתְפַּעֵל', כְּמוֹ (דברים לב:נ) "הֵאָסֵף אֶל עַמֶּךָ". אַף כָּאן "הֵעָרֵל", הֵאָטֵם בְּשִׁמָּמוֹן וּבְתִמָּהוֹן לֵב. כָּל עָרְלָה לְשׁוֹן 'אָטֵם' הוּא, כְּמוֹ "עֶרְלָה אָזְנָם" (ירמיהו ו:י), "עָרְלֵי לֵב וְעַרְלֵי בָשָׂר" (יחזקאל מד:ז). וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם: "וְאִתְעַרְטַל" – לְשׁוֹן "עֹרֶם וְעֶרְיָה" (שם).

פסוק יז

חֲמַס לְבָנוֹן. בֵּית מַקְדְּשָׁא.

וְשֹׁד בְּהֵמוֹת יְחִיתַּן. שׁוֹד בְּהֵמוֹתֶיךָ וְאוּכְלוֹסֶיךָ אֲשֶׁר שָׁדְדוּ אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל, הוּא יִשְׁבְּרֵם.

מִדְמֵי אָדָם. מֵחֲמַס דְּמֵי יִשְׂרָאֵל.

וַחֲמַס אָרֶץ. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

קִרְיָה. יְרוּשָׁלַיִם.

פסוק יח
מַה הוֹעִיל. לְבָבֶל פֶּסֶל.
כִּי בָטַח. הָאָדָם הַיּוֹצֵר וְיוֹצְרוֹ שֶׁל אֱלוֹהוֹ זֶה.
עָלָיו. עַל יְצִירָתוֹ זֹאת הוּא בּוֹטֵחַ שֶׁיַּעֲזֹר לוֹ, אֲשֶׁר בָּא לַעֲשׂוֹת אֱלִילִים אִלְּמִים.

פסוק יט
הוּא יוֹרֶה. בִּתְמִיהָה.

פסוק כ
וַה' בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ. מוּכָן לִפְרָע.
הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ. הַס לְשׁוֹן שְׁתִיקָה וּדְמִימַת חֶרְבָּן.

פרק ג

פסוק א
עַל שְׁגִינוֹת. יֵשׁ פּוֹתְרוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ, וּלְפִי מַשְׁמָעוֹ בְּקֹשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ שֶׁהִטִּיחַ דְּבָרִים, כְּמוֹ (חבקוק א:ד) "עַל כֵּן תָּפוּג תּוֹרָה", "וַתַּעֲשֶׂה אָדָם כִּדְגֵי הַיָּם". קִנְתֵּר אַחַר מִדַּת הַדִּין.

פסוק ב
שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ. אֲשֶׁר מֵעוֹלָם שָׁנִפְרְעָתָ תָּמִיד מִמַּכְעִיסֶיךָ, וְאֶת הָרָשָׁע הַזֶּה אַתָּה סוֹבֵל.
יָרֵאתִי. אָמַרְתִּי: אֵיךְ נִשְׁתַּנֵּית מִדַּת הַדִּין בָּעֲוֹן יִשְׂרָאֵל?
פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ. פָּעָלְךָ הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיִיתָ נִפְרָע לָנוּ מֵאוֹיְבֵינוּ בְּקֶרֶב שְׁנֵי הַצָּרָה שֶׁאָנוּ שְׁרוּיִים בָּהּ, **חַיֵּיהוּ**, כְּלוֹמַר עוֹרְרֵהוּ וַהֲשִׁיבֵהוּ, **וּבְקֶרֶב שָׁנִים** הַלָּלוּ תּוֹדִיעֵהוּ.
בְּרֹגֶז. שֶׁתִּתְקַצֵּף עַל הָרְשָׁעִים.
רַחֵם תִּזְכּוֹר. רַחֵם כְּמוֹ 'יְרַחֵם'.
תִּזְכּוֹר לְרַחֵם אֶת יִשְׂרָאֵל.

פסוק ג
אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבוֹא. עַכְשָׁיו הוּא מַזְכִּיר לְפָנָיו פְּעָלוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ לְפָנָיו לְעוֹרְרֵהוּ, וּפֹעַל (סְפָרִים אֲחֵרִים: פּוֹעֵל) חִבָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּפֶרְעָנוּת דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים. כְּשֶׁבָּאתָ לִתֵּן אֶת הַתּוֹרָה, חָזַרְתָּ עַל עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל וְלֹא קִבְּלוּהָ.
תֵּימָן. עֵשָׂו.
פָּארָן. יִשְׁמָעֵאל, כִּדְאַמְּרִינַן: "וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר פָּארָן" (בראשית כא:כא).
כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ. בְּסִינַי לְיִשְׂרָאֵל.

פסוק ד

וְנֹגַהּ. אוֹתוֹ הַיּוֹם.

כָּאוֹר תִּהְיֶה. כְּאוֹר הַמְיֻחָד שֶׁל שִׁבְעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית הָיָה, וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן.

קַרְנַיִם. לְשׁוֹן 'מְאוֹר', כְּשֶׁהוּא נוֹקֵב וְזוֹרֵחַ דֶּרֶךְ הַנָּקֵב נִרְאֶה כְּמִין קַרְנַיִם בּוֹלְטִין, וְכֵן (שמות לד:כט) "כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו".

מִיָּדוֹ. מִיָּדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאוּ לָהֶם.

וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ. כְּתַרְגּוּמוֹ: שָׁם נִגְלָה עֻזּוֹ שֶׁהָיָה חָבוּי לְמַפְרֵעַ בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן.

פסוק ה

לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר. מָצָאתִי בְּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, טָרְדוּ לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת לְהַפְלִיגוֹ לְדְבָרִים אֲחֵרִים, שֶׁלֹּא יַעֲמֹד לְקַנְתֵּר וְלוֹמַר: אֲמָה שֶׁעֲתִידָה לִכְפּוֹר בְּךָ לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם, וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה?

וְיֵצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו. מַלְאֲכֵי רֶשֶׁף בָּאוּ עִמּוֹ לְסִינַי.

פסוק ו

עָמַד וַיְמֹדֵד אָרֶץ. הִמְתִּין לְדַקְדֵּק בְּדִין דּוֹר הַמַּבּוּל, לְמִדַּת לָהֶם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וּמָדַד "עוֹמֵד", כְּדַאֲמְרִינַן: "נִצַּב ה' וְעוֹמֵד לָדִין עַמִּים" (ישעיהו ג:יג), מַמְתִּין וּמְדַקְדֵּק בְּדִינָם.

וַיְמֹדֵד אָרֶץ. בְּרוֹתְחִים קִלְקְלוּ וּבְרוֹתְחִים נִדּוֹנוּ.

רָאָה. בְּדוֹר הַפַּלָּגָה, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהָיוּ שָׁפָה אַחַת בָּאוּ כֻּלָּם בְּעֵצָה, כְּדִכְתִיב: "וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת" (בראשית יא:א).

וַיַּתֵּר גּוֹיִם. הִקְפִּיצָם לְשִׁבְעִים לְשׁוֹן, כְּדַאֲמְרִינַן: "וַיַּתֵּר מִמְּקוֹמוֹ" (איוב לז:א), "לְנַתֵּר בָּהֶם" (ויקרא יא:כא).

הָרְרֵי עַד. שָׂרֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ. הֶרְאָה לָהֶם שֶׁכָּל מַהֲלָכוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלּוֹ הוּא.

פסוק ז

תַּחַת אָוֶן. שֶׁנִּמְצָא בְּיִשְׂרָאֵל.

רָאִיתִי אָהֳלֵי כוּשָׁן. שֶׁעוֹמְדִים בְּגָלוּי וּמְחַבְּלִים אֶת יִשְׂרָאֵל. וּבְהִתְכַּנְּעָם לְפָנֶיךָ, יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת וְגוֹ', הַכֹּל כְּתַרְגּוּמוֹ.

פסוק ח

הֲבַנְּהָרִים. יֵשׁ תְּמִיהוֹת שֶׁהֵן קַיָּמוֹת. הֲרָאִינוּ שֶׁכָּל אֵלֶּה עָשָׂה? וּפֵרוּשׁ הַמִּקְרָא כְּתַרְגּוּמוֹ.

מַרְכְּבֹתֶיךָ. לָנוּ יְשׁוּעָה.

פסוק ט

עָרָיָה תֵּעוֹר קַשְׁתֶּךָ. נִגְלֹה נִגְלֵית גְּבוּרָתְךָ.
שִׁבְעוֹת מַטּוֹת. שְׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לַשְּׁבָטִים.
אֹמֶר סֶלָה. מַאֲמָר הַמְקַיָּם לְעוֹלָם. אֹמֶר נָקוּד פַּתַּח (רוֹצֶה לוֹמַר סָגוֹל) וְטַעְמוֹ לְמַעְלָה, שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר.
נְהָרוֹת תְּבַקַּע אָרֶץ. כְּתַרְגּוּמוֹ.

פסוק י

רָאוּךָ יָחִילוּ הָרִים. הָרֵי נַחֲלֵי אַרְנוֹן שֶׁנִּדְבְּקוּ זֶה עִם זֶה.
זֶרֶם מַיִם עָבָר. בְּעָבְרָם בַּיַּרְדֵּן, תַּמּוּ נִכְרְתוּ הַמַּיִם, וְעָבַר קְלוּחַ שֶׁטֶף הַמַּיִם לְשִׁפּוּלוֹ שֶׁל נָהָר, וְהַבָּאִים מִלְּמַעְלָה קָמוּ עָמְדוּ.
נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ. שִׁבְחוּהוּ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ.
רוֹם יָדֵיהוּ נָשָׂא. צְבָא הַשָּׁמַיִם הוֹדוּ לוֹ.

פסוק יא

עָמַד זְבֻלָה. בִּמְדוֹרֵיהוֹן. כָּל תֵּבָה שֶׁצְּרִיכָה לְמֶ"ד בְּתִחְלָתָהּ, הִטִּיל לָהּ הֵ"א בְּסוֹפָהּ. וּפְרִשׁוּהָ עַל מִלְחֶמֶת גִּבְעוֹן, כְּתַרְגּוּמוֹ.
לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ. יִשְׂרָאֵל.

פסוק יב

בְּזַעַם תִּצְעַד אָרֶץ. לְגָרֵשׁ שִׁבְעָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

פסוק יג

לְיֵשַׁע אֶת מְשִׁיחֶךָ. שָׁאוּל וְדָוִד.
עָרוֹת יְסוֹד. חוֹמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.
עַד צַוָּאר. הוּא גֹּבַהּ הַחוֹמוֹת וְהַמִּגְדָּלִים.

פסוק יד

נָקַבְתָּ בְמַטָּיו רֹאשׁ. סַנְחֵרִיב וְסִיעָתוֹ שֶׁהָיוּ סוֹעֲרִים בְּרוּחַ סְעָרָה לַהֲפִיצֵנִי, וְהוּא הָיָה מַטֶּה שֶׁהָיִיתָ רוֹזֵהּ בּוֹ אֶת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וּכְשֶׁבָּא וְסָעַר לַהֲפִיצֵנִי, נָקַבְתָּ רָאשֵׁי גֵּיסוֹתָיו בְּמַטָּיו שֶׁהָיָה בָּא לִרְדּוֹת בָּהֶם.
רֹאשׁ פְּרָזָו. רָאשֵׁי עָרָיו וְטִירוֹתָיו, כְּמוֹ "פְּרָזוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם" (זכריה ב:ח), "עָרֵי הַפְּרָזִי" (דברים ג:ה).
עֲלִיצָתָם. הָיוּ, כְּשֶׁהָיוּ יְכוֹלִים לֶאֱכֹל עָנִי בַּמִּסְתָּר. יִשְׂרָאֵל הַקְּרוּאִים עַם עָנִי.

פסוק טו

דָּרַכְתָּ בַיָּם. בְּחֵילוֹתֶיו הַכְּבֵדִים כְּחוֹל הַיָּם.

חֹמֶר. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: בְּדִגּוּר. לְשׁוֹן "חֻמָּרִים חֲמָרִים" (שמות ח:י).

פסוק טז

שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בִּטְנִי. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "אֲמַרַת בָּבֶל: שְׁמָעִית וְזָעוּ מַלְכַיָּא מִן קֳדָם דִּינָא דִּי אִתְדָּנוּ מִצְרָאֵי".

לְקוֹל צָלְלוּ שְׂפָתַי. לְקוֹל הַשְּׁמוּעָה אֲחָזַנִי רַעַד, עַד שֶׁשְּׂפָתַי נוֹקְשׁוֹת זוֹ לָזוֹ וְקוֹלוֹ נִשְׁמָע.

צָלְלוּ. לְשׁוֹן "מְצִילוֹת הַסּוּס" (זכריה יד:כ), טינט"ר בְּלַע"ז.

וַתַּחְתַּי אָרָגָז. בִּמְקוֹמִי אֲנִי מִזְדַּעְזַעַת.

אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה. אֲשֶׁר מְנוּחָתִי זֹאת מוּכָנָת לְיוֹם צָרָה.

לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדֶנּוּ. לְיוֹם אֲשֶׁר אָמַר לְהַעֲלוֹת מִתּוֹכוֹ אֶת הָעָם אֲשֶׁר הוּא יְגוּדֶנּוּ עָקֵב, לְשׁוּב בִּגְדוּדָיו לְאַרְצוֹ.

פסוק יז

כִּי תְאֵנָה לֹא תִפְרָח. כְּתַרְגּוּמוֹ, וְיֵשׁ לְפָתְרוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ: שׁוּב אֵין הַצְלָחָה לְכָל מַעֲשֵׂה בָּבֶל מֵעַתָּה.

וּשְׁדֵמוֹת. שְׂדֵה לָבָן.

מִמְּכְלָה. דִּיר הַצֹּאן.

פסוק יח

וַאֲנִי. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, בַּה' אֶעֱלוֹזָה.

פסוק יט

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי. לְבֶן לֵוִי הַמְנַצֵּחַ בַּשִּׁיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֲנָעִים לוֹ בִּנְגִינוֹתַי, וְהַלֵּוִי יִתֵּן קוֹל כְּנֶגְדּוֹ בִּכְלֵי הַשִּׁיר.

לַמְנַצֵּחַ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (עזרא ג:ח) "וַיַּעֲמִידוּ הַלְוִיִּם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְנַצֵּחַ עַל מְלֶאכֶת וְגוֹמֵר".

בִּנְגִינוֹתָי. הוּא לְשׁוֹן נְעִימוֹת קוֹל לְהָרִים וּלְהַשְׁפִּיל, אורגנידור"ש בְּלַע"ז.